

fonálnak.) Régóta elkelve már a könyvtárakban egy határidőre figyelmeztető levele alkalmazása: ebben a könyvtárosok tapintatosan emlékeztetnék minden olvasójukat arra, hogy a határidő le fog járni pár nap múlva. Ámbátor növekednék a postaköltség, párhuzamosan emelhetnénk a késedelmi díjak összegét, és végül is talán ily módon elkerülhetők volnának az olvasót, könyvtárat egyaránt sújtó kellemtelenségek; én megszűnnék begyepesedett fejű és szőrös szívű könyvtáros lenni, az olvasót pedig nem kényszerítenék a Traviata nagyjelenetének eljátszására. Saját bőrömmön tapasztaltam, hogy képtelenség annyi dátumot, határidőt megjegyezni, amennyit ma egy átlag állampolgárnak fejben kell tartania. Ha valaki például vizsgára készül, 4–5 könyvtárba kell beiratkoznia. A mi könyvtárunkban öt dátumot is kaphat, és akkor még hol vannak az egyéb határidők, évfordulók, születésnapok és névnapok fenyvetései.

Hogy vagy? — kérdezzük egymástól naponta mi könyvtárosok is. *Karinthy Frigyes* humoreszkjét ismerve el tudjuk képzelni, mi lenne, ha egyszer magára a kérdésre felelnénk. No, nem kell megijedni, egyelőre még nem a „Hogylétellenőrző Intézet” alkalmazottja vagyok, következésképpen lehet, hogy „én csak hiszem azt, hogy most jól vagyok, mert még nem tudom, hogy...”

„Nem mondhatnám, hogy nagyon hogyan vagyok. Egy idő óta éppen csak hogy vagyok, de nem vagyok hogyan” — válaszol Micimackó kérdésére Fűles. Mostani tulajdon közérzetemet körülbelül ez a fogalmazás fejezi ki legmegfelelőbben, csak-hogy amikor ennek az írásnak nekiálltam, a könyvtárosi, pontosabban az olvasószolgálati közérzetről akartam mérleget készíteni, és úgy látszik, a tünetek észlelésével és felsorolásával együtt elfogyott a tudományom. Ráadásul úgy jártam, mint az a kezdő medika, aki ahogyan egymás után tanulta a betegségeket, sorra meg is kapta azokat...

Sá f á r K a t a l i n

Hogy a pályakezdők ne váljanak pályaelhagyókká

Mivel négy éve végeztem az Eötvös Loránd Tudományegyetem bölcsészettudományi karának könyvtár—magyar szakán, fiatalnak számítok, s mert nő vagyok, valamiféle demográfiai-statisztikai átlagot is képviselek. Nemzedék- és pályatársaimnak azt a széles rétegét, amely az ország legkülönbébb könyvtáraiban dolgozik, s igen eltérő lehetőségek közepette éli az életét, mégsem tudom áttekinteni.

A pályakezdő értelmiségiek beilleszkedéséről már sok tanulmány és szociológiai felmérés készült. Elvértve akad közöttük olyan is, amelyik a mi hivatásunkat érinti.

Sok intézményben kiemelten foglalkoznak a pályakezdő könyvtárosokkal, és az adott lehetőségeken belül próbálnak valamiféle képet alkotni róluk. Kár, hogy ezek a részeredmények nem összegeződnek, elvesznek a fiókokban, és nem segítenek az általánosítások levonásában.

Könyvtárunkban, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban például az ifjúsági parlament határozata alapján felmérés készült a fiatal szakemberek cserélődéséről, két — már nem pályakezdő — könyvtárosnő pedig kérdőíves vizsgálatot kezdeményezett, amelynek segítségével a fiatalok helyzetét, beilleszkedését kívánták felmérni. Sajnos, ez utóbbi különféle okok miatt félbeszakadt; pedig, úgy érzem, az ilyen és ehhez hasonló kezdeményezéseknek helyt kellene adni, hiszen minden intézmény számára fontos, hogy tisztában legyen munkaerőinek, személyzetének szociális helyzetével éppúgy, mint a munkavégzéssel szembeni „elvárásaival”, a munkával való elégedettségével és szándékaival, illetve a jövőre vonatkozó terveivel, elképzeléseivel. Persze nem arra akarok buzdítani, hogy valamennyi intézményünkben feltétlenül jelentkezzenek a felmérési láz tünetei, de mindaddig, amíg országos reprezentatív vizsgálat nem tükrözi az egész könyvtáros társadalom valóságos helyzetét, addig ezek a rész megoldások is hozzásegítenek a hitelesebb kép megalkotásához.

Nem én vagyok az első, aki felfigyelt arra, hogy az értelmiségi csoportok, rétegek körülményeinek felmérése kapcsán szóba se kerültek a könyvtárosok. Foglalkoztak már a pedagógusok, a jogászok, az orvosok, mérnökök, mezőgazdasági szakemberek helyzetével, de a könyvtáros réteggel még nem. Ez sajnos világosan tükrözi pályánk társadalmi presztízsét.

A képezés nélkül dolgozó fiatal könyvtárosokról való informálódás éppoly fontos eredményekre vezetne, mint a már valamilyen szakképzéssel rendelkezőkről alkotandó kép. Ez utóbbiak vizsgálatát azonban mindenképpen a képzés felől kellene megkezdeni, s az egész kérdéskör itt kapcsolódhatna az oly sok vitát kiváltó képzési reformhoz.

A pályaválasztási motívumok vizsgálatából is sok érdekesség derülne ki. Miután KISZ-megbízottként néhányszor végigasszisztáltam könyvtár szakosok egyetemi felvételijét, elolvastam a felvételizők jellemzését, életrajzát, és az egyetemi KISZ-szervezet felvételi előkészítő bizottságában (régii nevén studium generale) három felvételire készülő gimnazista korosztályt tanítottam, nem utolsósorban saját tapasztalataim és könyvtáros évfolyamtársaim ismeretében is az a meggyőződése alakult ki, hogy a könyvtár szakra — a népművelés mellett — mint amolyan kiegészítő szakra jelentkeznek a tehetséges fiatalok. Mivel az egyetemi képzés kétszakos, a más párosításra nem szívesen — vagy talán esélytelenül — pályázó fiatalok ettől a „kiegészítő” szaktól várják, hogy egyáltalán bejuthassanak az egyetemre. A felvételik legkínosabb pillanata mindig az volt számomra, amikor megkérdezték a felvételizőt, miért akar könyvtáros lenni. Előre tudtam a „szabvány” választ, de azt is, hogy csak elvétve akad egy-kettő, akinek fogalma van a könyvtárosi munkáról.

Nincsenek pontos adataim, de tapasztalatból tudom, hogy erről a két szakról morzsolódnak le legtöbben, s veszik föl helyette „B” és „C” szakként a szociológiát, az esztétikát, a néprajzot, a pedagógiát stb. A legtöbben már eleve az átszakosodás szándékával jelentkeznek az egyetemre. Aki viszont megmarad eredeti szakpárosítása mellett, általában a másik szakjával szeretne elhelyezkedni — történelem-, irodalom- vagy nyelvtanárként stb. És csak az egyetem utolsó éveiben kezd világossá válni, hogy tervezési hiba folytán ezzel a másik szakkal nem lehet állást szerezni. Marad tehát a könyvtár.

Végül is úgy érzem, jobb őszintén szembenézni azzal a ténnyel, hogy azok, akik most pályakezdő diplomás könyvtárosként dolgoznak, ha egyáltalán még mindig a pályán vannak — valójában nem akartak könyvtárosok lenni. Ez elég erősen meghatározza e kis réteg tudatát. Egyénenként változó mértékben okoz elkeseredést, távolságtartást, sőt lenézést a könyvtárosi pályával szemben, s bizonyos, hogy e motívumok felerősödnek akkor, ha a munkahelyi beilleszkedés sem sikerül. Ezeket az embereket csak úgy lehet megtartani a pályán — sőt, néhány diplomás gebines, taxisorfőr vagy virágkertész ismerőse gondolván, általában az értelmiségi pályán —, ha a könyvtárban is értelmes, alkotó szellemi munka folyik, amelyben a friss energiákat kamatoztatni, sőt újratermelni is lehet. Ha olyan munkahelyekre kerülnek a fiatalok, ahol a légkör demokratikus, ahol kikérik és figyelembe veszik a véleményüket, ahol érdemes meghallgatni az idősebb kollégák vélekedését, mert ők is igényesek önmagukkal és munkájukkal szemben.

Bár a fiatalokra többnyire jellemző, hogy a munka iránti emberi „elvárásai” erősebbek az anyagiaknál, önállóvá válásuk és családalapítási szándékaik miatt az anyagi és a szociális feltételek javítása mindenütt fontos megtartó erő lehet. Szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy ezen a ponton a legerősebb a fiatal könyvtárosok elégedetlensége. Nem szabad megfélemlíteni arról sem, hogy a fiataloknak — helyzetüknél fogva — nagyobb az igényük a folyamatos szakmai és nyelvi továbbképzésre. Erre állandóan lehetőséget kell nyújtani számukra. És nemcsak a tanfolyamokon való részvételre gondolok, hanem például arra is, amiről éppen mi könyvtárosok oly sokszor megfélemlítünk, hogy tudniillik az önképzés egyik formája az olvasás. Azt hiszem, a legtöbb munkahelyen még mindig bűnnek számít, ha a könyvtáros munkaidejében olvas. Természetesen nem arról van szó, hogy a könyvtáros azt a könyvet olvassa a munkahelyén, amit otthon nem tudott befejezni, hanem arról, hogy miként a pedagógus munkaidejében, felkészülési idejében beletartozik a szakirodalom olvasása, tartozék bele a könyvtáros, a tájékoztatói szakember mun-

kaidejébe is a munkájához elengedhetetlenül fontos művek olvasása. Ez persze nem csak a fiatalok gondja, bár valószínűleg ők reagálnak a legérzékenyebben arra, ha erről leszoktatni próbálják őket.

A túlfeszített tervek helyett a legtöbb munkahelyen úgy kellene a munkát megtervezni, hogy ezek a szakmai minőségi és egyben emberi szempontok is érvényre jussanak.

A KISZ támogatásával már létesültek olyan szervezetek, amelyek a fiatal szakembereket egybegyűjtik, részint érdekvédelmi megfontolásokból, de alapvetően mégis a szakmai továbbfejlődés, az adott intézmény munkájába való beleszólás igényével. Ilyen például az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központban néhány hónapja működő fiatal információs szakemberek tanácsa, amelynek létrejöttéhez egy hasonló szervezet, a fiatal műszakiak és közgazdászok tanácsa adott mintát. En arra buzdítanék másokat is, hogy tájékozódjanak ennek a szervezetnek a célja és jellege felől, és saját könyvtárukban vagy területi körzetükön belül — amennyiben értelmét látják — kezdjenek hozzá „közös dolgaink” rendezéséhez. Az elmondottakból következően, ha tehát az értelmes alkotó munka, a szociális és anyagi biztonság, a munkahelyi demokrácia, a nemzedékek harmonikus együttműködése mint alapvető feltételek megvalósulnak a munkahelyeken, akkor nem kell tartani attól, hogy a könyvtáros pályakezdők pályaelhagyók lesznek. Engem eddig ezeknek a feltételeknek az összhangja tartott meg a pályán.

Karbach Erika

A könyvtárosi munka megbecsülése

Pályánk presztízse, a könyvtáros szakma megbecsülése jut eszembe mindig, ha a *Könyvtáros* sorozatait (*Vallomások a könyvtárról — Beszélgetések a könyvtárról*) olvasom. Az írások minden bizonnyal azt a tiszteletreméltó célt is szolgálják, hogy a pályán dolgozóknak időről időre megerősítsék munkájuk értelmességébe vetett hitét, a pályakezdő generációk számára pedig igazolják: igenis jól választottak, munkájukra a társadalmi gyakorlat minden szintjén szükség van.

De vajon mi az oka annak, hogy a szélesebb közvélemény nem értesül a könyvtárosoknak a sorozatok által is igazolt sikerélményeiről? Mintha túlságosan szerény volna a szakma! Mintha az eredményeket és a nehézségeket a kelleténél is „belterjesebben” kezelné, s megoldásukban a kelleténél jobban támaszkodnék saját erőforrásaira, kevésbé igényelné partnerként a könyvtárhasználókat, az őt körülvevő társadalmi közeget.

A szólam szintjére süllyedt, de igaz mondás, hogy korunkban a tudomány termelőerővé vált. Könyvtáraink mégsem jutottak el odáig, hogy egy-egy kiemelkedő tudományos teljesítmény, technikai újítás stb. ismertetésekor legalább egy félmondat erejéig megemlítsék saját szerepüket is. Pedig ma már minden tudományos, műszaki teljesítmény igényli a megfelelő szakirodalmi háttérrel.

A jó borknak is kell cégér. Könyvtárügyünk jelenlegi helyzetét megkívánja a reklámot, a jó értelemben vett népszerűsítő-tájékoztató propagandát. A Könyvtáros írásai modellként szolgálhatnak, hiszen napjaink ismert személyiségei saját munkájukon keresztül bizonyítják ezekben az interjúkban a könyvtárak alkotó szerepét. Szükség van erre az egészséges szellemű reklámra a könyvtári munka presztízsének — és ami ebből következik: a könyvtárosi hivatástudatnak az erősítése érdekében is. Hogy gond van ezeken a területeken, arra csak két utalás: *Papp István* ugyan a könyvtári kutatómunka kapcsán, de még 1976-ban írta a következőket: „... egészségtelenül magas a brain-drain!... a folyóirat-szerkesztőségek, a tömegkommunikációs intézmények, a párt- és állami szervek, a közművelődés és oktatás különböző szervei és intézményei is számos kollégánkat viszik el. Ezen siránkozni fölösleges, inkább a megfelelő ellenintézkedéseken kell gondolkodni.” (*A könyvtári kutatómunkáról. Tudományos és Műszaki Tájékoztató. 1976. 3. sz.*) Javaslati, miként problémafelvetése is (a munkafeltételek javítása, a fizetések rendezése, a társadalmi és a szakmai elő-